

Euroopa Nõukogu Tallinna infotalitus

Ülla Järviste (RiTo 7), Euroopa Nõukogu Tallinna infotalituse direktor

Euroopa Nõukogu infotalitus näeb oma edasist eesmärki eelkõige selles, et ekspertide abil tutvustada ametnikele, eraisikuile, ajakirjanikele, õpetajaile ja õpilastele tänapäeva euroopalikke nõudeid ja võimaldada neile asjaomast õigusabi.

Tänavu 14. mail möödus kümme aastat päevast, mil Eesti Vabariik võeti 27. riigina vastu Euroopa Nõukogu liikmesriigiks. Euroopa Nõukogu, mille lõid 1949. aastal kümme Euroopa riiki, on pidevalt muutuv organisatsioon, tema liikmeskond on viimase kümne aastaga kasvanud 26-lt 45-le. Organisatsiooni statuudijärgne eesmärk on suurema ühtsuse saavutamine oma liikmete vahel, seda eelkõige ühiseid väärtusi – pluralistlikku demokraatiat, inimõigusi ja seaduste ülimuslikkust – tunnustades ning praktilist koostööd tehes. Euroopa Nõukogul on märkimisväärne roll Euroopa riikide seadusandluse ühtlustamisel.

Oma eesmärgi teostab organisatsioon mitmepoolsete rahvusvaheliste lepingute (konventsioonide, hartade) kaudu, käesoleval ajal ulatub nende arv ligikaudu 200-ni (neist on Eesti 2003. aasta 1. mai seisuga ratifitseerinud 64 ja alla kirjutanud 14). Lepinguid tuntuimad on inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, bioetika konventsioon, rahvusvahemuste kaitse raamkonventsioon, kultuurikonventsioon jmt. Pärast ratifitseerimist muutuvad nimetatud lepingud riikidele õiguslikult siduvaks. Peale selle on kehtestatud liikmesriikidele mitmes valdkonnas standardeid ja juhiseid (nt kinnipidamiskohtade tingimuste kohta), võetud vastu eriala eetikakoodekseid (nt politseinike eetikakoodeks, riigiametnike eetikakoodeks) ning antud soovitusi ühistele probleemidele lahenduste leidmiseks (dopingu kasutamine, narkomaania vastu võitlemine, aids jm).

Selleks, et eelmainitud lepingud, standardid ja soovitused iga inimeseni jõuaksid, hakkas Euroopa Nõukogu 1991. aastast alates looma Kesk- ja Ida-Euroopa uute liikmesriikide abiprogrammide raames info- ja dokumendikeskusi. Praegu on niisuguseid keskusi 19 riigis (Venemaal ja Bulgaarias peale selle veel regionaalsed keskused). Teiste hulgas loodi 1995. aasta kevadel ka Eesti infotalitus, esialgu Rahvusraamatukogu struktuuriüksusena. Tänapäevaks on infokeskustest saanud iseseisvad Euroopa Nõukogu allüksused.

Kaheksa tegevusaasta jooksul on Tallinnas asuv infotalitus pakkunud organisatsiooni kohta süstematiseeritud teavet: vastanud Euroopa Nõukogu tööd ja dokumente puudutavatele küsimustele, vahendanud Euroopa Nõukogu dokumentide eestikeelseid tõlkeid, arendanud koostööd teiste rahvusvaheliste organisatsioonide, ametiasutuste, koolide ja kodanikeühendustega, korraldanud Euroopa Nõukogu tegevusvaldkondade kohta loenguid ja seminare ning edastanud Euroopa Nõukogu pressiteateid kohalikule meediale.

Dokumendikogu

Päringutele vastamise alus on dokumendikogu. Euroopa Nõukogu sekretariaat Strasbourg'is saadab iga kuu kõigile oma infotalitustele uued vastuvõetud konventsioonid, Euroopa

Nõukogu Parlamentaarse Assamblee ning Ministrite Komitee soovitused, resolutsioonid, raportid, kohalike ja regionaalsete omavalitsuste kongressi dokumendid, Euroopa Inimõiguste Kohtu otsused ja muud inimõiguste, meedia, sotsiaalküsimuste, hariduse, kultuuri, spordi, noorsootöö, tervishoiu, keskkonnakaitse, kohalike omavalitsuste ning õiguslase koostöö väljaanded. Teavikud on paralleelselt inglise ja prantsuse keeles, sest need on Euroopa Nõukogu ametlikud keeled. Mitmed teavikud on ka eesti ja vene keeles. Kogusse saabunud uudiskirjandusega on võimalik tutvuda infotalituse Interneti koduleheküljel (<http://www.coe.ee>). 2003. aasta mai seisuga sisaldab kogu ligikaudu 6000 nimetust trükiseid.

Paljud dokumendid on kättesaadavad infotalituse koduleheküljel. See on võimaldanud viimaseil aastail vastata suurele hulgale küsimustele elektronposti ja telefoni teel.

Euroopa Nõukogu dokumentide paremaks kättesaamiseks ja levitamiseks loodi aastail 1999–2000 maakondade raamatukogude juurde infopunktid. Neis on saadaval organisatsiooni üldine teave, Euroopa Nõukogu olulised lepingud, kõik eesti keelde tõlgitud dokumendid ja inimõiguste kohtu lahendid.

Sihtrühmad

Kuigi Euroopa Nõukogu infokeskuste töö eesmärk, ülesanded ja dokumendikogu on enamasti sarnased, on kõikjal kujunenud kohaliku vajaduse järgi oma sihtrühmad ja tegevuse prioriteedid.

Eestis on Euroopa Nõukogu tegevuse vastu kõige enam huvi tundnud juristid ja õigusteaduse tudengid. Kui 1990. aastate keskel tunti suurt huvi konventsioonide ja hartade vastu, siis nüüd nõutakse sagedamini Euroopa Nõukogu juures tegutseva inimõiguste kohtu lahendeid, reglemente ja kohtu poole pöördumise reegleid.

1993. aastal kirjutas Eesti alla paljudele rahvusvahelistele lepingutele, sealhulgas mitmele Euroopa Nõukogu konventsioonile. Peagi selgus, et lepingute tekst oli sageli tavakodanikele ja ametnikele kättesaamatu, eestikeelsetest tõlgetest rääkimata. Meenutagem siinjuures, et Internet oli tol ajal veel vähe levinud. Kuigi infokeskuse riivleil on algusest peale olnud kõigi Euroopa Nõukogu konventsioonide täistekstid ja nende selgitused (*explanatory reports*) organisatsiooni ametlikes keeltes, on läbi aegade olnud vajadus eesti- ja venekeelsete tõlgete järele. Nüüdseks on kõik Eesti poolt ratifitseeritud lepingute tekstid tõlgitud eesti keelde. Peale nende on kirjastus Juura infotalituse kaasabil välja andnud "Valimiku Euroopa Nõukogu lepinguid", mis sisaldab ka Eestis mitteratifitseeritud konventsioone eesti keeles. Seoses nõudlusega oleme Euroopa Nõukogu Moskva infokeskuse kolleegide abiga hankinud enamiku lepingute venekeelsed tõlked.

Viimasel ajal on juristid ja üliõpilased enim nõudnud Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendeid. Paberkanalil on olemas nii kohtu otsused kui ka 1998. aastani tegutsenud kohtu allorgani Inimõiguste Komisjoni otsused. Menetluses olevatest kohtuasjadest saab teavet kohtu pressiteadetest ja kohtu sekretariaadi kuväljaandest "European Court of Human Rights. Information Note on the Case–Law of the Court". Peale selle pakume külastajaile võimalust

kasutada iseseisvalt Internetis kohtu andmebaasi HUDOC. 1999. aastal alustati oluliste kohtuotsuste kokkuvõtete tõlkimist eesti keelde. Nüüdseks on ilmunud neli väljaannet rühmitatuna konventsiooni eri artiklite kaupa. Eesti riigi vastased kohtulahendid on tõlgitud täies mahus. Kohtulahendite tõlked on avaldatud infotalituse veebilehel.

Kohtunikele, advokaatidele, prokuröridele ja teistele juristidele on infotalituse poolt või kaasosalusel korraldatud konverentse ja seminare inimõigustest, põhivabadustest, andmekaitsest, avaliku teabe kättesaadavusest ja sotsiaalküsimustest. Mitmel seminaril on käsitletud Strasbourg'i kohtu praktikat, tökorraldust ja reformi 1990. aastate lõpul.

Ministeeriumide ja muude riigiasutuste ametnikud küsivad peamiselt riikidele tehtud soovitusi ja resolutsioone, riigi kohta tehtud raporteid või asjaomase valdkonna juhendmaterjale. Kui tegemist on mõne Euroopa Nõukogu valdkonna seminari või konverentsi korraldamisega (nt Euroopa sotsiaalharta, eluslooduse kaitse, ringhäälingu standardid jm), soovitakse sageli taustamaterjale või asjaomase valdkonnaga seonduvaid dokumente. Ka seaduseelnõude koostajad on leidnud Euroopa Nõukogu materjalide hulgast vajaminevat. Infotalitusse on pöördutud näiteks küsimustega, kas Euroopa Nõukogu on vastu võtnud poliitiliste parteide rahastamise dokumente või defineerinud rahvusvähemuste mõistet.

Sageli on infotalitusse pöördunud politsei või kinnipidamisasutuste ametnikud, soovides asjaomase valdkonna Euroopa standardeid ja soovitusi. Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa konventsioonis sätestatu kohaselt külastab riike teatud ajavahemike järel komisjon (*Committee of Prevention of Torture, CPT*), kes hiljem koostab riigi kinnipidamisasutuste kohta raporti. Eestit on külastatud seni kahel korral – 1997. ja 1999. aastal. Raportid Eesti kohta on avalikustatud ja kättesaadavad infotalituse veebilehel. Kinnipidamiskohtade standardid, sealhulgas Euroopa vangla reeglid, on tõlgitud eesti keelde. Nimetatud soovitude paremaks tõlgendamiseks ning neist teavitamiseks korraldati politsei- ja vanglatöötajaile 2002. aasta lõpus seminar.

Siinjuures tuleb rõhutada, et suurel arvul saabub infotalitusse kirju ka kinnipeetavailt, kes vajavad enamasti teavet inimõiguste kohtusse pöördumiseks, inimõiguste konventsiooni või kohtu reglementi. Viimasel ajal on soovitud ka kinnipidamiskohtade Euroopa standardeid. Mitu korda on meie poole pöördunud endised vangid.

Õpetajatest pensionärideni

Sageli külastavad Euroopa Nõukogu infokeskust õpetajad, kõrgkoolide lektorid ja õpikute või muude õppematerjalide koostajad. Ajavahemikus 1995–2003 on üle Eesti peetud kümneid Euroopa Nõukogu tutvustavaid loenguid koolijuhtidele. 1996. ja 1997. aastal toimusid kahepäevased ajaloo ja kodanikuõpetuse õpetajate konverentsid inimõiguste õpetamisest koolis, mille käigus korraldati praktiliste harjutuste *workshop*'e. Jätkuna nimetatud loengusarjadele on paljud koolid tellinud ka õpilasarjadele loengu Euroopa Nõukogust, inimõiguste kohtust või viinud läbi kodanikuõpetuse tunni Euroopa Nõukogu infotalituses.

Ajakirjanikud soovivad Euroopa Nõukogu kui rahvusvahelise organisatsiooni kohta enamasti taustainformatsiooni enne Parlamentaarse Assamblee istungeil osalemist. Huvi on tuntud Eesti kohta tehtud raportite vastu. Samuti pakuvad ajakirjanikele huvi inimõiguste kohtu lahendid. Peamiselt Ajakirjanike Liiduga koostöös on korraldatud sõnavabadust, eraelu puutumatust ning isiku au ja reputatsiooni käsitlevaid seminare.

Pensionärid on pöördunud Euroopa Nõukogu infokeskuste sotsiaalõigust puudutavate küsimustega. On meeldiv tõdeda, et inimeste teadlikkus nii sotsiaalharta kui ka sotsiaalkindlustuskoodeksi sätetest on viimaseil aastail tuntavalt kasvanud. 2001. aastal toimunud seminaril "Kuidas kaitsta oma õigusi", mis käsitles küll peamiselt inimõiguste konventsiooni, jäi seminariruum huviliste rohkuse tõttu kitsaks.

Palju külastajaid soovib pöörduda Euroopa Inimõiguste Kohtusse. Neile on infotalituses esmase teabe pakett kohtu poole pöördumise reeglitest, inimõiguste konventsioon, kohtulahendite eestikeelsed lühikokkuvõtted, samuti analüütilised inimõigustealased kogumikud ja kohtu reglement.

Oma koht infotalituse töös on olnud rahvusvähemustel ja kultuuriseltsidel. Euroopa Nõukogul leidub mitmeid neid puudutavaid dokumente, näiteks rahvusvähemuste kaitse raamkonventsioon, regionaal- või vähemuskeelte harta, inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon jt. Euroopa Nõukogu raames tegutsevad nii rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni järelevalve komitee kui ka Euroopa sallimatuse ja rassismi vastu võitlemise komitee, mis koostavad raporteid asjaomase valdkonna dokumentide nõuete täitmise kohta. Nimetatud raportid puudutavad suures osas rahvusvähemuste küsimusi. Koos on organiseeritud teemakohaseid loenguid ja seminare. 2002. aasta septembris korraldati koos välisministeeriumiga kolmepoolne seminar, kus said sõna nii rahvusvahelised eksperdid, ministrid kui ka rahvusvähemuste, nende koolide ja kultuuriseltside esindajad. Sageli tellitakse rahvusvähemuste üritustele Euroopa Nõukogu tegevust tutvustavaid loenguid.

Peale eelnimetatu kuuluvad Euroopa Nõukogu tegevusvaldkondade hulka ka bioetika ja elundite siirdamise, spordietika, korruptsiooni, rahapesu, kriminaalhoolduse ja –preventsiooni, tarbijakaitse, toiduainete puhtuse, hariduspoliitika ning keeleõppega seonduv. Infotalitusse on pöördutud kõigis mainitud valdkondades.

Kuigi tänapäeval on peatähelepanu Euroopa Liidu ja NATO-ga ühinemisel, on siiski tähtis roll organisatsioonil, mille töös osalemine on Eesti riigile juba kümne aasta jooksul harjumuspäraseks saanud, kuid mille liikmeks olekuga kaasnevad suured nõudmised ja vastutus ning kohustus järgida ratifitseeritud rahvusvaheliste lepingute nõudeid. Teave nende täitmiseks peab olema kättesaadav. See ei tähenda ainuüksi dokumente riivilil või nende emakeelseid tõlkeid – dokumente peab oskama tõlgendada. Aitamaks ametnikel, eraisikuil, ajakirjanikel, õpetajail ja õpilastel orienteeruda tänapäeva euroopalikes nõuetes, tuleks enam tähelepanu pöörata nende tutvustamisele, kaasates eksperte ja võimaldades asjaomast õigusabi. Euroopa Nõukogu infotalitus näeb oma edasist arengut eelkõige selles.